

Dünya Evimiz Uluslararası Dayanışma Derneği Tahkikat Kararı Sonrası Saha Gözlem Raporu

Giriş

Bu rapor Dünya Evimiz Uluslararası Dayanışma Derneğinin (Dünya Evimiz), T.C. İçişleri Bakanlığı tarafından açıklanan Seyreltme Politikası sonrasında, Ankara'nın Altındağ, Mamak ve Keçiören ilçelerinde yaşayan Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları sorunlara yönelik 7- 25 Mart 2022 tarihleri arasında gerçekleştirdiği görüşmelerin ayrıntılarını içermektedir.

Görüşmecilerin, yaşadıkları süreçle ilgili ortaya çıkan ya da derinleşen problemlerinin çözümüne ilişkin Dünya Evimize başvuruda bulunması ve bu başvuruların yoğunluğunun giderek artması, ilgili çalışmanın arka planını oluşturmaktadır.

Dernek, bahsi geçen çalışmayı, kurulmasından bu yana asli işlevi olarak benimsediği, “dezavantajlı kesimlerin, hak ve hizmetlere erişimi, toplumsal sorumluluğu ve sosyal uyumu bakımından kamu düzenine sevk edilmesi” ilkesi temelinde yürütmüştür. Yapılan tüm mülakatlarda, mülteciler ilk olarak kamu düzenine sevk edilmiş, bu doğrultuda kendilerine yasal ve sosyal danışmanlık verilmiş ve düzenli/yasal göçmenlik için gerekli adımlar kendilerine açıklanmıştır.

Bu raporda, görüşmeler ışığında tespit edilen hassasiyet ve hak kayıplarının özellikle üzerinde durulmasının nedeni ise ortaya çıkan bu durumun mülteci kesiminin sosyal uyumuna ve ülkemizde barış içinde bir arada yaşama amacına bozucu etkisi olduğunun gözlemlenmiş olmasıdır. Nitekim, ortaya çıkan bu durumların sebep olduğu veya olacağı neticelerin değerlendirilmeye çalışıldığı son kısımda gözlemler önemli bir yer tutmaktadır. Maalesef ki, yapılan gözlemler, kitlesel göçün onuncu yılı devrilirken, başta Göç İdaresi Başkanlığının ana aktör olduğu ve bu uğurda pek çok olumlu adımın atılarak iyi sonuçlara ulaşıldığı kimi kazanımlarıma rağmen, mülteci kesiminin toplumsal kabullerinin zarar gördüğüne işaret etmektedir.

Rapor, çalışmanın nasıl ortaya çıktığını gösteren *organizasyon* bölümü, çalışma ışığında ortaya çıkan bulguları tasnif ve analiz eden *veriler ve analizleri* bölümü, bu verilerden ortaya çıkan ve kategorize edilen *problemler* bölümü ve gözlemlerin ve genel değerlendirmenin aktarıldığı *sonuç yerine* bölümlerinden olmak üzere dört kısımdan oluşmaktadır.

İlerleyen bölümde, ilk olarak, çalışmanın organizasyonu anlatılacak ve yapılan çalışmanın en temel hatları ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu bölüm, raporun geriye kalan kısımlarının anlaşılması için oldukça önem teşkil etmektedir.

1. Organizasyon

Çalışma, Dünya Evimiz çalışanlarından Burçak Sel koordinatörlüğünde, Saha Çalışanı Cihan Çiçek ve Vaka Çalışanı Yaren Sude Korkmaz'ın mülakat yapması, Vaka Çalışanı Umitcan Öngeren'in bu mülakatlardan elde edilen verileri düzenlenmesi ve dernek gönüllülerinden Özden Kocabaş ve Cansu Kaya'nın tüm sürece asistanlık etmesiyle kolektif bir çabanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Çalışmada, toplam **438 kişiden oluşan 114 Suriyeli aileyle yarı yapılandırılmış mülakat** gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce, bireylerin yazılı rızaları alınmıştır.

Mülakatlar, Dünya Evimizin Mülakat Standart Uygulama Prosedürü çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Tespit edilen hassasiyetler durumunda ise Hassas Görüşme Standart Uygulama Prosedürü işletilmiştir.

Her görüşmeye 1 Vaka Çalışanı ve 1 Tercüman eşlik etmiştir.

İlerleyen bölümde, yapılan görüşmeler ışığında ortaya çıkan veriler ve bu verilerin bir tablo eşliğinde tasniflendirilerek analiz edilmesi aktarılacaktır. Veriler ve analizleri bölümü, çalışmanın bel kemiğini oluşturarak çalışmanın esasının ortaya konduğu kısımdır. Daha çok nicel verilerin söz konusu olduğu bu bölümde Dünya Evimizin İzleme ve Değerlendirme Standart Uygulama Prosedürü baz alınmıştır.

2. Veriler ve Analizleri

Bu raporda belirtilen veriler, görüşülen kişi sayısından ziyade kişilerin sahip olduğu hassasiyet sayısına karşılık gelmektedir.

Çalışma sırasında, **196 kişinin 2.1. Tabloda belirtilen hassasiyetlerden en az birine sahip olduğu** tespit edilmiştir. Bu bağlamda, söz konusu 196 kişinin toplam **378** hassasiyete sahip olduğu belirlenmiştir.

Belirlenmiş olan başlıklar aşağıdaki gibi olup her biri, eldeki tüm verilerin incelenmesi sonucunda ortaya çıkan ve mülteci koruma alanına ilişkin olan temel sorunları göstermektedir.

2.1. Tablo

Aşağıdaki tabloda yapılan görüşmelerde, Seyreltme Planı ile daha da yoğunlaşan adres kaydı süreciyle **doğrudan ilişkili hassasiyetler** sınıflandırılmış olup her birinin neye karşılık geldiği açıklanmıştır.

Buna göre ortaya çıkan tablo şöyledir:

Hassasiyetler	Etkilenen Kişi Sayısı	Etkilenen Aile Sayısı
Kayıtsızlık Sorunu ve İptal Edilen Kayıtlar	113	35
Sağlık Hak ve Hizmetlerine Erişim Sorunları	57	19
Eğitim Hak ve Hizmetlerine Erişim Sorunları	45	18
Adres Değişikliğine Sevk Edilenler	91	17
Maddi Yetersizlik Nedeniyle Adres Değişikliği Gerçekleştiremeyen Kişilerin Sorunları	55	12
Bürokratik Engeller	6	4
Aile Bütünlüğü ile İlgili Sorunlar	11	11

Yukarıdaki tabloda belirtilen **“Kayıtsızlık Sorunu ve İptal Edilen Kayıtlar”** adres kayıtları ile ilgili sebeplerden dolayı kayda alınmayan, kaydı yenilenmeyen veya kaydı inaktif hale getirilmiş kişilerin,

“Sağlık Hak ve Hizmetlerine Erişim Sorunları” adres kayıtları ile ilgili sebeplerden dolayı sağlık hizmetlerine erişemeyen ve Göçmen Sağlığı Merkezi, Çankaya Polikliniği vb. gibi yerlerden aldığı hizmetlerle sorunu çözülememiş kişilerin,

“Eğitim Hak ve Hizmetlerine Erişim Sorunları” adres kayıtları ile ilgili sebeplerden dolayı okula erişemeyen çocukların,

“Maddi Yetersizlik Nedeniyle Adres Değişikliğinin Gerçekleşmesi Sorunu” adres değişikliğine gönüllü olmasına rağmen ev taşıma masraflarını karşılayamayan ve/veya adres kaydına açık bölgelerde yaşayacak maddi imkânı olmayan kişilerin maruz kaldığı sorunları ifade etmektedir.

“Adres Değişikliğine Sevk Edilenler” mevcut ikamet adresleri nedeniyle kayıtları iptal edilen, kayıtları yenilenmeyen, sağlık sigortaları inaktif hale getirilen ve/veya nakdi yardımları (SUY, engelli yardımı vb) kesintiye uğratılmış kişilerin adres değişikliği yapmaları halinde ilgili işlemlerinin gerçekleştirileceği yönünde Ankara İl Göç İdaresi tarafından bilgilendirilmiş kişileri ifade etmektedir.

“**Aile Bütünlüğü ile İlgili Sorunlar**” ise Geçici Koruma Kimlik Belgesinde farklı ile kayıtlı olan, medeni durumu ile ilgili hatalı bilgileri olan ve/veya Suriye veya Türkiye’de gerçekleşmiş dini nikahlı ailelerin resmi nikah gerçekleştirilememesi nedeniyle adres kayıtlarının yapılmamasından kaynaklanan sorunlarını ifade etmektedir. Bu durumdaki kişiler, Ankara’da aileleri ile yaşamalarına rağmen kayıt illeri farklı olan, medeni durumları hatalı yazılmış ve/veya Suriye’den verilmiş evlilik belgeleri kabul edilmeyen kişiler olarak ortaya çıkmaktadır.

“**Bürokratik Engeller**” ile de adres değişikliğiyle ilgili belgeleri tam olmasına rağmen süreci bürokratik engellerden (sistemin yavaş ilerlemesi, randevu tarihinin gecikmesi vs. gibi) gerçekleşmeyen kişilerin yaşadığı sorunlar ifade edilmektedir.

Yukarıda sıraladığımız başlıklar ve yarattığı mağduriyetler iç içe geçmiş durumdadır. Tam da bu sebeple, ilerleyen kısımlarda verilen her örnek, birden fazla başlığın kapsamına girebilmektedir.

2.2.Diğer hassasiyetler

Adres kaydıyla doğrudan ilişkili olarak ortaya çıkan hassasiyetlerin yanı sıra, bu kişilerin söz konusu süreç öncesinde sahip olduğu kimi hassasiyetlerin mevcut olduğu da belirlenmiştir.

Buna göre, gerçekleştirilen mülakatlar sırasında adres kaydı ile ilgili sorun yaşadığı tespit edilen kişilerden **17’sinin engelli, 5’inin 65 yaş üstü, 98’inin çocuk, 7’sinin hamile ve 13’ünün 1 yıl içerisinde doğum yapmış kadın** olduğu tespit edilmiştir.

Söz konusu hassasiyetleri tespit edilmiş mültecilerle, Dünya Evimizin Hassas Görüşme Uygulama Prosedürleri uyarınca görüşme gerçekleştirilmiş ve bu kişilere ait dosyalar önceliklendirilerek ilgili mercilere yönlendirilmiştir.

İlerleyen bölümde, tahliye sürecinin ortaya çıkardığı hassasiyetlerin karşılık geldiği problemlerin detayları ve iyi anlaşılabilmesi adına örneklerine yer verilmiştir.

3. Problemler

Bu kısım, Kayıtsızlık Sorunu ve İptal Edilen Kayıtlar, Sağlık Hak ve Hizmetlerine Erişim Sorunları, Eğitim Hak ve Hizmetlerine Erişim Sorunları, Adres Değişikliğine Sevk Edilenler, Bürokratik Sorunlar, Medeni Hukuka İlişkin Sorunlar ve Çalışma Hak ve Hizmetlerine Erişimle İlgili Sorunlardan oluşmaktadır.

a. Kayıtsızlık Sorunu ve İptal Edilen Kayıtlar

Çalışma sırasında **113 kişinin** adres kayıtları ile ilgili sorunlar nedeniyle **kayıtsız durumda oldukları veya kayıtlarının geçici süreyle iptal edilmiş durumda olduğu** tespit edilmiştir. **113 kişi** arasından **43 çocuk** tespit edilmiştir ve **bu çocukların tamamının eğitim haklarından mahrum oldukları** ortaya çıkmıştır.

Kayıtsızlık durumunda olan **113 kişi** ayrıca aşağıdaki hassasiyetlere de sahiptir:

- Adres Değişikliğine Sevk Edilenler: 29 kişi
- Maddi Yetersizlik Nedeniyle Adres Değişikliği Gerçekleştiremeyen Kişiler: 16 kişi
- Eğitim Hakkından Mahrum Edilmiş: 43 kişi
- Sağlık Hak ve Hizmetlerine Erişim Sorunları: 52 kişi

Çalışmada görüşme yapılan kişilerin adres tespitinin yapılamaması nedeniyle sigortalarının durdurulması ve bu süreçte yeni doğan çocuklara kimlik verilmemesi durumları da ortaya çıkmıştır. Buna göre, kişiler, kimliklerin veya sigortaların durdurulması ya da kimliksiz olması nedeniyle hak ve hizmetlerden yararlanamamaktadır.

Örneğin;

2018 yılında Türkiye'ye gelen K., eşi ile Türkiye'de evlendiklerini, evliliklerine ilişkin belgelerinin olduğunu fakat eşi İstanbul kayıtlı olduğu ve kaydı Ankara'ya alınmadığı için çocuklarından V.'nin kimliklendirilemediğini ve bu yüzden sağlık hizmetlerinden faydalanamadığını belirtmiştir. Aile, ayrıca kendilerine daha önce Kızılay tarafından sağlanan Sosyal Uyum Yardımını da artık almadığını ifade etmiştir.

b. Sağlık Hak ve Hizmetlerine Erişim Sorunları

Çalışma sırasında **63** kişinin adres kayıtları ile ilgili sorunlar nedeniyle sağlık hizmetlerinden mahrum kaldığı belirlenmiştir. **63** kişi arasından **45'i** çocuk, **1'i** ise 65 yaş üstü kişidir. **23** çocuk arasında **2** kronik sağlık sorunları olan ve **1** engelli çocuk tespit edilmiştir.

Sağlık hak ve hizmetlerine erişemeyen **63** kişi ayrıca aşağıdaki hassasiyetlere de sahiptirler:

- Kayıtsızlık Sorunu ve İptal Edilen Kayıtlar: 43 kişi
- Adres Değişikliğine Sevk Edilenler: 30 kişi
- Maddi Yetersizlik Nedeniyle Adres Değişikliği Gerçekleştiremeyen Kişiler: 18 kişi
- Eğitim Hakkından Mahrum Edilmiş: 43 kişi

Sağlık hak ve hizmetlerine erişim sorunu, kişilerin adres kaydını yaptıramamasından dolayı tedavi süreçlerinin kesintiye uğradığı, tedavi sürecine hiç başlanamadığı ya da sigorta kesintisi nedeni ile tedavi sürecinin bitiminde ortaya çıkan maliyetinin karşılanamadığı durumları ifade etmektedir.

Örneğin;

C., eski ikamet adresleri olan Önder Mahallesinden ev yıkımları nedeniyle çıkmak durumunda kaldıklarını, ev yıkımından hemen sonra Mamak İlçesine bağlı Başak mahallesinde ev bulduklarını, o dönemde Başak mahallesinin ikamete yasak olmadığını, randevu süresi gelene kadar geçen sürede Başak mahallesinin de ikamete kapatıldığını ve buldukları evi tutmak için 5000 TL borçlanıp taşındıktan sonra Göç İdaresine gittiklerinde adres kaydının kapalı olduğunu öğrendiklerini belirtmiştir. C. kişinin oğlu, A.'nın (7) bademcik iltihabı ve lenfoma rahatsızlığı olduğu ve özel eğitim alması için gereken ÇÖZGER raporu (Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu) için hastaneye

gittiklerinde sigortasının kapalı olduğunun söylendiğini ve bunun üzerine Göç İdaresine sigortanın açılması için başvurduklarını belirtmiştir. C., Göç İdaresinin çocuklarının sigortasının adres değişikliği yapılmadığı için açılmayacağını belirttiğini söylemiştir. A.'nın tedavisinin hastanede devam ettiği ve hastaneden kendilerine tedavi nedeniyle ödeme çıkacağını söylendiği ifade edilmiştir. Aile, Eylül 2021'de Ankara Valiliği kararıyla başlatılan süreçte borçlanarak mağdur duruma düştüklerini ve hali hazırdaki maddi imkanlarının yetersizliğiyle birlikte çaresizlik içinde olduklarını belirtmiştir.

c. Eğitim Hak ve Hizmetlerine Erişim Sorunları

Çalışma sırasında **45 çocuğun** adres kayıtları ile ilgili sorunlar nedeniyle **okullarının kesintiye uğradığı** tespit edilmiştir. Bu çocuklar arasından **1 çocuk** özel gereksinimi olan çocuktur.

Eğitim hak ve hizmetlerine erişemeyen **45 çocuk** ayrıca aşağıdaki hassasiyetlere de sahiptir:

- Kayıtsızlık Sorunu ve İptal Edilen Kayıtlar: 44 kişi
- Sağlık Hak ve Hizmetlerine Erişim Sorunları: 41 kişi
- Maddi Yetersizlik Nedeniyle Adres Değişikliği Gerçekleştiremeyen Kişiler: 12 kişi
- Adres Değişikliğine Sevk Edilenler: 23 kişi

Yeni taşındıkları yerlere adres beyanı yapmak isteyen kişilerin beyan bildirimini için Ankara İl Göç İdaresinden aldıkları randevuların geç tarihe verilmesi ve bu randevu süreleri içerisinde mülteci çocukların yeni okullara nakillerinin yapılamamasından dolayı okula gidememesi ve okul dönemi içinde başka bir ilçeye taşınan ailelerin taşındıkları ilçelerden okullara ulaşımı sağlayamaması gibi nedenlerle mülteci çocukların eğitim ve öğretimlerinin kesintiye uğradığı gözlemlenmiştir.

Örneğin;

F., Altındağ ilçesi Önder mahallesinde yaşamakta olduğunu, kendisine Göç İdaresi tarafından adres değiştirmesi gerektiğini bildirdikleri, bu nedenle Çubuk İlçesinde bir daire bulup taşındığını söylemiştir. F., taşındıkları yeni ev için adres beyanı yapılması gerektiğini, bu işlem için Göç İdaresinden randevu aldığını fakat randevu sürelerinin 45-60 gün arasında olduğunu ifade etmiştir. F., randevu süreleri nedeniyle uzayan adres kayıt sürecinde okul çağında olan iki çocuğunun yeni ilçedeki okullara naklinin yapılamadığını, Altındağ ilçesindeki eski okullarına da ulaşım sıkıntısı nedeniyle gidemediğini, bu nedenle eğitim ve öğretim hayatlarının kesintiye uğradığını belirtmiştir.

d. Adres Değişikliğine Sevk Edilenler

Çalışma sırasında **91 kişinin adres değişikliğine** çeşitli sebepler ile **sevk edildikleri** belirlenmiştir.

Adres değişikliğine sevk edilen bu **91 kişi** ayrıca aşağıdaki hassasiyetlere de sahiptirler:

- Kayıtsızlık Sorunu ve İptal Edilen Kayıtlar: 29 kişi
- Sağlık Hak ve Hizmetlerine Erişim Sorunları: 30 kişi
- Eğitim Hak ve Hizmetlerine Erişim Sorunları: 23 kişi
- Maddi Yetersizlik Nedeniyle Adres Değişikliği Gerçekleştiremeyen Kişiler: 24 kişi

Bu başlıkta Altındağ ve Mamak ilçelerinin tamamının adres kaydına kapatılmış olmasından dolayı halihazırda bu bölgelerde oturan kişilerin adres kayıtlarını güncellemek üzere Göç İdaresine başvurduklarında evrakları tam olsa dahi işlemlerinin gerçekleşmemesi ifade edilmektedir. Göç İdaresi ikamet edilen yerde adres beyanının yapılabilmesi için kişilerin noter onaylı kira sözleşmesi ve kişi adına elektrik veya doğalgaz faturasını kabul etmektedir. Kişiler bu belgeleri Göç İdaresine sunsa dahi kendilerinden başka belgelerin örneğın çalışma izni belgesi istendiğii ve işlemlerin uzatıldığını belirtmektedir.

Örneğın;

A., Göç İdaresine adres tespiti ile ilgili yaptığii başvuruda eşi ve çocuğının adres kaydının olduğu fakat kendisinin aynı adreste kaydının bulunmadığının söylendiğini belirtmiştir. 2 yıldır Siteler’de çalışan ve çalışma izni bulunan A., Göç İdaresi tarafından talep edilen tüm evrakları ibraz etse dahi adres kayıt işlemlerinin yapılmadığii ve dolayısıyla adres değışikliğine sevk edildiğini belirtmiştir.

e. Bürokratik Sorunlar

Çalışma sırasında **6 kişinin** İl Göç İdaresince yapılan belge talepleri sonucunda, bu belgelerle ilgili yaşanan sorunlara ve randevu sürelerinin geç olmasına bağılı olarak **kayıtsız duruma düşmesi ve/veya** problemler başlığı altında belirtilen **diğier hassasiyetleri yaşadıkları** belirlenmiştir.

Görüşme yapılan danışanlar başvuruları ardından 30-60 gün sonrasına verilen randevulardan dolayı mağduriyetlerinin şiddetlendiğini ve çözümsüzlük nedeniyle sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Tahkikat kararları nedeniyle yasalara uygun taleplerin bile kabul edilmediğii ve bunun da hak kaybına sebebiyet verdiğii durumlar ifade edilmektedir.

Örnek olarak;

2018 yılında Türkiye’ye gelen G. (33), Osmaniye kayıtlıdır. 2019 yılında eşi ve çocukları Türkiye’ye gelerek Ankara’da kimliklendirilmiş ve Ankara’da ikamet etmektedir. Ekin Mahallesinde ikamet eden eşi M. adına evde ikamet ettiklerine dair fatura bulunmaktadır. G., eşi ve çocuklarının yanına gelebilmek için Osmaniye İl Göç Müdürlüğünden aile birleşimi için yol izin belgesi aldığını fakat Ankara il Göç Müdürlüğü tarafından bu izin belgesinin kabul edilmediğini belirtmiştir.

f. Medeni Hukuka ilişkin Sorunlar

Bu başlık, Aile Bütünlüğü ve Aile Birleşimine İlişkin Sorunlar olarak incelenmektedir.

f.1. Aile Bütünlüğü ile İlgili Sorunlar

Çalışma sırasında **11** kişinin Geçici Koruma Kimlik belgesinde kayıt ili farklı olan, medeni durumu ile ilgili hatalı bilgilerin bulunduğu ve/veya Suriye veya Türkiye’de gerçekleşmiş dini nikahlı ailelerin resmi nikah gerçekleştirememesi nedeniyle adres kayıtlarının yapılmadığı belirlenmiştir.

Örneğin;

2021 yılında Türkiye’ye gelen ve Mersin kayıtlı olan S., ikamet izni olan eşi N.’nin ve Geçici Koruma statüsüne sahip olan oğlu B.’nin Ankara’da ikamet ettiğini belirtmiştir. Kendisinin mekanik mühendisi olduğunu, eşi N.’nin inşaat mühendisi olduğunu ve oğlu B.’nin Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde öğrenci olduğunu söylemiştir. S., aile birleşimi için 31.03.2022- 14.04.2022 tarihleri arasında geçerli yol izin belgesinin bulunduğunu, Göç İdaresine olan başvurusunda kendisinden çalışma izni, öğrenci belgesi, sağlık raporu belgelerinden biri ile başvuru yapması gerektiğinin söylendiğini fakat yaşı (68) gereği bu belgeleri alamayacağını söylemiştir.

f.2. Aile Birleşimine İlişkin Sorunlar

Çalışma sırasında, kişilerin Türkiye’ye giriş yaptıklarında alınan bilgiler doğrultusunda verilen kimliklerindeki medeni durumun yanlış yazılmasından dolayı doğan hassasiyetler ortaya çıkmıştır. Bekar iken evli olarak yazılan mültecilerden bazıları resmi evlilik yapamamaktadır. Farklı illerde kayıtlı olan kişilerle evlenen kişiler, resmi nikah yapılmadığı için Ankara’da kayıtsız olarak yaşamak zorunda kalmaktadır.

Örneğin;

O. (30), eşi E. (26) ve çocukları Z. (2) ile formda belirtilen adreste 2021 yılından beri ikamet etmektedir. O., E. ile 2019 yılında evlendiklerini, çocukları Z.’nin kimliksiz olduğunu ve eşi Mersin’e kayıtlı olduğu için çocuğuna kimlik verilmediğini belirtmiştir. O., Göç İdaresine gittiklerinde kendilerinden aile cüzdanı istendiğini, pandemi nedeniyle sürecin uzadığını fakat daha sonra aile cüzdanı ile tekrar başvuru yaptıklarını fakat Göç İdaresinin Ankara’nın kayda kapalı olması nedeniyle başvuruyu değerlendirilemeyeceğini söylediğini belirtmiştir.

g. Çalışma Hak ve Hizmetlerine İlişkin Sorunlar

Mültecilerle yapılan görüşmelerde, Altındağ ve Mamak ilçelerinde yaşayan danışanlardan birçoğunun Siteler bölgesinde çalıştığı ve kişilerin yol masrafları nedeniyle iş yerine yakın yerlerde yaşamayı tercih ettiği görülmektedir. Kişiler adres tespitinin yapılamaması ve birçok bölgenin adres kaydına kapalı olması nedeniyle başka ilçelere taşınmakta, bu ilçelerden işyerine ulaşım sağlayamamaktadır. Görüşme yapılan mülteciler arasında çalışma izni olduğu halde adres tespitini yaptıramayan kişiler de yer almaktadır.

Örneğin;

Ankara kayıtlı olan olan Y, çalışma izni olduğunu belirtmiştir. Göç İdaresine adres tespiti için yaptığı başvuruda kendisine eşi ve çocuklarının bu adreste kayıtlı olmadığını söylediğini ifade etmiştir. Adrese ilişkin yerleşim belgeleri ve çalışma izni olmasına rağmen adres tespiti gerçekleşmemiştir. Başka bir ilçeye taşınması nedeniyle işyerine gidip gelmekte zorlandığını beyan etmiştir.

Görüldüğü üzere, tahkikat kararlarıyla beraber, bu kararın uygulandığı bölgelerde yaşayan mülteciler kayıt altına alınma, barınma, eğitim, sağlık, sosyal yardım, çalışma hak ve hizmetleri gibi sığınma hukukunun en temel hak kategorilerinin yanı sıra medeni hukuka ilişkin hak ve hizmetlere erişim bakımından bütünlük olarak adledeceğimiz sorunlar yaşamaktadır.

Sonuç Yerine

7-25 Mart 2022 tarihleri arasında yapılan bu çalışma ile, tahkikat kararıyla beraber uygulanan işlemlerin mültecileri kimi sorunlarla karşılaştırdığı, bu problemlerin hepsinin birbirleriyle ilintili olduğu ve bu iç içe geçik problem bütününe mültecilerin dezavantajlılığını derinleştirerek onların ülkemizdeki toplumsal uyumuna ve en genel olarak ülkemizdeki barış içinde bir arada yaşama hedefine zarar verdiği sonucuna varılmıştır.

Ağustos 2021'den beri uygulandığı bilinen tahliye kararları Seyreltme Planının kamuya ilan edilmesiyle daha yoğun olarak gerçekleştirilmeye başlamıştır. Ankara ilinde daha çok Suriyeli topluluğun yaşadığı mahallelerden başlamak üzere, çeşitli yerlerin ikamete kapatılması ve buralarda yaşayanların başka yerlere sevk edilmesi bir dizi sorunu beraberinde getirmiştir.

Tahliye Kararlarının, Suriyeliler başta olmak üzere mülteci topluluğu pek çok açıdan olumsuz etkilediği ve onların toplumsal konumlarını geriletmediği sonucuna varılmıştır. Daha önce de bahsedildiği üzere, süreç, mülteci topluluğun en çok düzensiz göçmen statüsüne geçmesine, yani bir anlamda onların mültecilik deneyimlerini yeni baştan yaşamalarına ve buradan başlayarak onların pek çok hak ve hizmetten mahrum kalmasına sebebiyet vermiştir. Bağlantısız olarak söz konusu süreç, günün sonunda ülkemizde gerçekleşmesi ümit edilen sosyal uyumun sekteye uğramasına neden olmaktadır.

Mültecilerin, tahliye kararları ardından ya yeni sorunlarının ortaya çıktığı ya da var olan sorunlarının derinleştiğine şahit olunmaktadır.

Buna göre, söz konusu idari karar, görüşme yapılan mültecilerden başlamak üzere ciddi bir kimlik ve dolayısıyla düzensiz göçmen statüsüne düşme sorunu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, ikamete kapatılan Altındağ ve Mamak bölgesinde uzun süredir yaşayan mültecilerin, bu süreç nedeniyle kimlikleri durdurulması onların düzensiz göçmen statüsüne geçmesine sebebiyet vermiştir. Bir diğer yandan, bu süreçten kaynaklı herhangi bir gerekçeden dolayı hiç kimliklendirilmeyen kimseler için de yasadışı söz konusu olmaktadır.

Düzensiz göçmen statüsüne düşme ise mültecilerin yaşadığı tüm sorunların en temel nedeni olarak gün yüzüne çıkmaktadır. Nitekim, kimliklerin iptali, durdurulması ya da kayıt altına alınamama nedeniyle düzensiz göçmenliğin artması, mültecilerin ancak kayıtlılık durumuyla haiz olabileceği hak ve hizmetlere erişimine engel olmaktadır.

Yeni taşınılan yerlerde ev sahiplerinin mültecileri istememeleri ve kira bedelini fahiş olarak belirlemeleri mültecilerin karşılaştığı diğer problemlerden olup barınma hakkına ilişkin yaşadıkları sorunu gündeme getirmiştir. Ayrıca tahliye olmayan ailelerin, kaldıkları yerlerde ayrımcılığa öncene nazaran daha fazla uğradıklarını ve bu yüzden daha da izole yaşamak durumunda kaldıklarını bildirmesi, bu kararın tansiyonu arttırdığına ilişkin inancı güçlendirmiştir.

Adres değişikliği ve güncellenmesi sürecinde mülteciler, uzun yıllar boyunca yaşadıkları yerlerden taşınmak durumunda kalarak sosyal uyumla ilgili yeni bir sürece girmişlerdir. Bu mobilizasyon, her ne kadar ülke içinde hatta Ankara içinde sınırlı kalsa dahi çoğu için mültecilik deneyiminin yeniden başlaması söz konusu olmuştur. Mültecilik sürecinin yeniden deneyimlenmesi ise hem hizmet veren hem de mülteci için yeni bir yük olarak değerlendirilmiştir.

Kimliklerin aktifliğinin sona ermesi, mültecilerin sağlık sigortalarının da kapanması anlamına geldiğinden sağlık hakkına erişim engeli söz konusu olmuştur. Bu bağlamda başta özel kategoriler (hamileler, yaşlılar, çocuklar, kronik hastalar, engelliler vs.) olmak üzere hassasiyetlerde artış meydana gelmiştir.

Okullaşma oranı zaten düşük olan mülteci çocuklar arasında, tahliye sürecine bağlı olarak bu oranın daha da düştüğü tespit edilmiştir. Eğitim hakkından mahrum kalan çocukların sosyal uyumlarının zarar göreceği ve eğitim dışında kalmaları nedeniyle suçla karışma oranlarının da artabileceği sonucuna varılmıştır.

İstihdam olan kimselerin taşınılan yerlerin iş yerlerine uzak olmasından dolayı işe devam edemediği ya da devam etmekte çok zorlandığı ve bu durumun da kişilerin çalışma hak ve özgürlüğünü kısıtladığı gözlemlenmiştir. Buna ek olarak, tahliye sürecinin bir neticesi olan kayıtsızlık durumunun yasa dışı istihdamı arttıracacağı ve bunun emek piyasasında ücretlerin düşmesine ve yerli işçiyle aralarında rekabetin artarak iş ortamında huzurun bozulacağına sebebiyet verebileceği öngörülmüştür.

Adres güncelleme sürecinde ortaya çıkan sonuçlardan biri olarak sosyal yardımların kesilmesinin de mültecileri sosyal hak ve hizmetler bakımından mağdur ettiği gözlemlenmiştir. Dezavantajlı bir kategori olarak mültecilerin sosyo-ekonomik olarak devlet marifetiyle desteklenmesi, sosyal

uyumlarına bir katkıyken, bunun söz konusu süreçle sekteye uğraması dezavantajlılığı ve buna bağlı olarak yasadışılığı arttıran süreçler olarak seyretmektedir.

Bir diğer yandan, hali hazırda kimi hassasiyetleri olan kimselerin, önceliklendirilme gerekliliklerinin devre dışı kaldığı, bu kimselerin hassasiyetlerine gerektiğinde müdahale edilemediğinden bu hassasiyetlerinin katmerlendiği gözlemlenmiştir.

Görüldüğü üzere birbiriyle son derece ilintili olan ve mültecilerin yasal statü hakkı ve bu hakkın zorunlu uzantıları olan barınma, sağlık, eğitim, sosyal yardım, çalışma hakkı gibi hak kategorilerine bütünsel olarak zarar veren tüm bu sonuçlar, Altındağ olaylarıyla beraber giderek artan ırkçı söylem ve pratikler ve derinleşen ekonomik kriz ortasında onların toplumsal yaşantılarını geriletmiştir.

Temel hak ve özgürlükler bakımından toplumun dezavantajlı bir kesimi olan mülteci topluluklar, tahliye süreciyle beraber daha da kırılğan bir grup haline gelmiştir. Bu sonuç ise onların, toplumsal uyumlarının yanı sıra toplumsal sorumluluklarını yerine getirme motivasyonlarının da zayıflamasına neden olmuştur.

Kitlesele göçün onuncu yılında, başta Göç idaresi Başkanlığı olmak üzere sahada pek çok aktörün rol alarak, çok önemli ve kıymetli adımların atıldığı mültecilerin sosyal uyumuna ilişkin sürecin Seyreltme Planının ortaya çıkardığı neticeler doğrultusunda zarar gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Başından beri bu amacın gerçekleşmesi için ortaya konulan maddi ve manevi emeğin, yukarıda sözü geçen yeniden mültecilik deneyiminin işaret ettiği gibi, yeniden insani yardım alanına yönlenecek zorunda kalacağından ve toplumsal bir külfetin altına gireceğinden endişe edilmektedir.

İdarenin, Seyreltme Planında olduğu gibi son derece makul karşılanabilecek, gettolaşmanın önüne geçmek ve en başta kamusal düzeni tesis etmek amacıyla yürürlüğe koyduğu işlemlerinde, muhatabın hak ve özgürlüklerini daha çok dikkate alarak, yapılandırılmış ve uzun vadeli çözümlere yer vermesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Rapor Sonu